

nasprotujočih si elementov, da se moramo vprašati, koliko je resnično realna in smotrna v perspektivi mirovne organizacije sveta in vseh njegovih delov.

Politika, ki ima namen uravnavati razmerja v družbi, v narodih in med narodi, ne more nikdar izhajati iz enega trenutka, saj tudi družbe in njenih delov, zaradi katerih je politika, ne moremo spoznavati in presoјati, ne da bi upoštevali njihov razvoj, ter preko današnjega trenutka sklepati na prihodnost. Le s to metodo je mogoče vplivati na rast in napredek nekega kolektiva in ga obvarovati tveganj in nevarnosti. Dejstvo, da je politika družbena dejavnost, narekuje tudi sklep, da se politika približuje realnosti in s tem resnični politiki le, kadar obseže čim širši krog aktivno sodelujočih in odločujočih posameznikov. Le tako se uravnavajo posamezni elementi v medsebojno skladnost in zabrisujejo nasprotja med njimi.

Če bi tako pojmovanje realne politike hoteli presoditi na primeru nekatere obravnavanih držav, bi morali reči, da zatrjevana realna politika v resnici ni realna, ker realna politika z vidika razvoja nikdar ne sme pomeniti regresije in oddaljevanja od postavljenih idealov mirnega kulturnega sožitja ljudi in narodov. Paul-Boncour je povedal: „Empirizem ni dovolj. Vse se prepleta. Zmanjšati napetost v eni točki in za en dan ter pri tem spraviti v nevarnost druge in bodočnost, to bi bila kratkovidna politika. Evropa se bo povrnila k miru samo, če bodo našla vprašanja, ki jo vznemirjajo, skupno rešitev.“ Vsi tisti, ki so precej po vojni dopustili, da so se razvile sile, nasprotujoče stremljenjem po urejenosti in miru, niso vodili realne politike in so odgovorni za to, da smo se znašli danes v silnem nepreglednem kaosu.

Ko je leta 1932. umrl Aristide Briand, eden obeh iniciatorjev in najvnetejših delavcev za sklenitev pariškega pakta, je ta smrt padla že v čas, ko je prenehal sleherni poskus mirovnih naporov. Rastle so sile, katerih dejavnost je bila obrnjena čisto v nasprotno smer. Kako se je stemnilo v teh petih letih evropsko nebo! Ali nam napoveduje smrt drugega iniciatorja pariškega pakta Franka Kellogga v začetku tega leta uresničenje besedi, ki jih je izrekel kot Nobelov lavreat za mir leta 1930: „Hočem z vsem poudarkom, ki ga morem dati svojim besedam, ponoviti, da zapadna civilizacija ne bo preživela novega svetovnega spopada, da bo izginila v vesoljnem kaosu“? Eno pa je gotovo: svet se tudi desetletnice pariškega pakta in z njim zvezanih imen Aristida Brianda in Franka Kellogga ne bo več spominjal.

Albert Kos.

Iz angleškega političnega življenja

Časopisi: smrt MacDonald-a,
Mr Halifax v Berlinu,
Mr Attlee v Španiji.

Potrebno je, da poznamo angleško notranjo politiko. Potrebno že zaradi naših neposrednih, dejal bi osebnih stikov s to velesilo v Mežici. Potrebno zato, ker je Anglija velesila na zapadu, od katere zavisi usoda mnogih malih narodov v Evropi. Slediti pa moramo angleškemu političnemu življenju že zaradi tega, ker britanska velesila obvlada politiko sveta, ne s svojo premočjo, ampak kot odločilen činitelj v mednarodnem političnem ravnotežju. Če se Anglija odkritosrčno zavzame za demokracijo, pomeni to konec vojne v Španiji in v Kini, zagotovljeno bodočnost Čehoslovaške in drugih. Če pa bo Anglija danes ali jutri oklevala (ne da bi vedela, kaj naj stori, kajti Anglija vedno ve,

kaj bo storila), bo trajalo klanje na zapadu in vzhodu še naprej in požaru bo sledil požar.

City¹ si želi vojne. Poldruga milijarda vojnih kreditov ga je rešila krize. Vsaka vojna pomeni za City izredno velik dobiček. Njegovi interesi se večkrat križajo z interesi Imperija, ki se želi izolirati z oboroženo nevtralnostjo. Angleški narod je toliko zainteresiran na vojni, kolikor pač more biti normalen človek zainteresiran na razdejanju in samomoru Angleško ljudstvo, teh 45 milijonov mož, žena, starcev in otrok ima v rokah ključ do miru.

Preden preidem k razpravljanju o britanskem političnem življenju, razčistim še napačne pojme o Angliji, ki so jih pri nas vsadili nekateri turisti, specialisti v psihologiji narodov in pa meščanska literatura.

N. pr. ni res, da bi bilo vse tako lepo v angleški družbi, kakor si zamišljajo mnogi občudovalci. Angleški srednji sloj je površno izobražen, lasti si nešteto dobrih lastnosti, ki jih nima, kaže visoko moralo, ki je ni. Njegovo duševnost je zoblikoval 150 letni kapitalistični režim. Misli, občuduje primerja najrajši v denarju: v funtih, v šilingih, v penijih. Slika je lepa, ker je stala 100 funtov.

Ni res, da živi angleški narod v patriarhalni skupnosti, v mirnem sožitju, kakor kakšna velika družina. Razredni boji so na britanskem otočju prav taki, kakor drugod.

Še manj ustreza resnici mnenje, da uživa ves angleški narod, od londonskega pristaniškega delavca pa do Lorda Rothemera dobiček od kolonialne posesti. Milijoni iz kolonij bogate City služijo še event. za podkupovanje delavske aristokracije in sindikatov, 70% angleškega prebivalstva pa ne donaja malo ali nič.

Napačna je prav tako misel, da ima angleški delavec visok življenjski standard. Njegova povprečna mezda je imenitna; povprečno 10 funtov na mesec (2500 Din). Za ta denar živi ob zmrzlem mesu in sočivju, ki prihaja iz Avstralije in Kanade, in ob sadju, prepariranem z arsenikom, ki prihaja iz Južne Afrike. Stanuje slabo, v dušecem dimu, na ozkem, če ostane v mestu. Če se izseli v City gardens² v hišico, ki mu jo je sezidala gradbena družba, ostane vse svoje življenje suženj mesečnih obrokov, prometnih stroškov in razdalj.

„Nihče v Angliji ne umre od lakote.“ Da, res. Toda večina prebivalstva nima zadostne prehrane. Počasno hiranje, kratko življenje. Naborna komisija je morala radi tega odkloniti nešteto prostovoljcev...

Statistika.

Socialna struktura Anglije nam nudi naslednjo sliko:

Delavski in srednji stan skupaj predstavljata 95% vsega angleškega prebivalstva, delavski stan sam pa 80%. Letni dohodek Velike Britanije znaša 4000 milijonov funtov. Poldrugi procent prebivalstva prejema 22% vsega narodnega dohodka, 2% imata v rokah nad dve tretjini vse lastnine.

Kako je mogoče, da vodi to angleško delovno ljudstvo že šesto leto „National Guvernement“ (narodna vlada), najbolj reakcionarna vlada zadnjih 80 let angleške zgodovine? Najbolj reakcionaren med vsemi demokratičnimi režimi, ki ubija s svojo dvoumno, hipokritično politiko upanje v svobodo in demokracijo. Brutalni izraz britanskih bančnih in imperijalnih interesov, ki pripravlja zmago fašizma v

¹ Bančni center v Londonu, srce imperija.

² okraji, ki leže zunaj predmestij v zeleni prirodi.

Angliji sami in po vsem svetu. Kako je to mogoče v parlamentarni deželi s splošnimi in tajnimi volitvami? Ker omejujejo to demokracijo socialne in ekonomske neenakosti? Mogoče je angleško javno mnenje konservativno, morda je to posledica anglosaksonske miselnosti, posledica klime?

Ne —. Tory-ji³ vladajo že šesto leto zato, ker je angleški narod še politično nezrel. Francoske mase so nasprotno bolj politične, dasi še ne polnoletne. Francozi več čitajo in več vedo, so bolj izobraženi. — To relativno nezrelost in politično zaspanost angleškega naroda naj pojasni naslednja analiza:

Volivci.

Najprej splošno: Koliko je ljudi, ki v svojem življenju niso posvetili niti ene ure resnemu premišljevanju političnih problemov. Politika je posel drugih, zaničevanja vredna akrobacija. Kriza, inflacija, brezposelnost dolete človeštvo od časa do časa kakor potresi in poplave. Gledanje teh ljudi na družbene pojave je fatalistično, morda še bolj fatalistično, kakor njihovo gledanje na neznano prirodo.

V prvi vrsti naj imenujem volivce iz ubožnih predmestij, ki živijo kot najemniki v tujih hišah,⁴ kjer ni vrtov, pa tudi vsa neštevilna služinčad, ki streže upokojenemu in utrujenemu višjemu stanu ob belopeščenih angleških plažah: ti težje predvsem za sigurnostjo, „safety“, to pomeni ostati pri vsem dobrem in slabem, ki ga v življenju imaš. So nasprotniki vseh reform, ki bi jim pripravile neznano bodočnost.

Sledi kategorija bančnih uradnikov, malih trgovcev, trgovskih potnikov, neorganiziranih kvalificiranih delavcev iz novih industrijskih področij — skratka kategorija ljudi, ki niso niti nepremožni niti neizobraženi. Stanujejo v novih enodružinskih hišah, ki v venci obkrožajo mesta, zlasti v južni Angliji. Sebe smatrajo za višji sloj, nad navadnimi meznimi delavci. Svoj denar kažejo ob vsaki priliki na vse mogoče načine. Žive zelo sami zase, za hišnimi vrati, s sosedi se komaj poznajo. Vsak mali dom je kot utrdba, ki naj se postavi v bran celemu svetu. Dom mu je zgradila gradbena družba, ki je obenem tudi posodila skoraj ves znesek. In vendar, ta del, ki ga je že odplačal, je njegov, ves njegov, njegova lastnina. Pri občinjskih volitvah bo volil tistega, ki mu obljublja tlak pred hišo ali električno razsvetljavo pod oknom. Časopise bere. V desetih primerih jih devet zanemarja politični del. Morda prelete naslove. Zanimajo jih ljubezenske tragedije, testamenti aristokratov, kraljeva rodbina in filmske zvezde. Tega tipa je na stotisoče, mogoče milijone. Ti volijo po večini konservativce in so najtrši oreh za prijatelja demokracije. Nobenega smisla nimajo za solidarnost, niti za občo korist. Njihove sanje in ideali nimajo nobene zveze z realnostjo. Povečini sanjajo o tem kako bi postali principi, filmski igralci ali veleindustrijalci. Niti pobožni niso, še ta vez z družbo jim manjka. O „res publica“ govore v tretji osebi, nikdar v prvi, redko v drugi. Če se pojavi nevarnost prevrata ali kakršnekoli večje izpremembe enakomernega toka njihovega življenja, bodo za red, za avtoriteto, za „Führerja“ za fašizem.

Neprimerno višja je politična vzgoja pravih delavskih četrti. Stare delavske naselbine iz 19. stoletja in nove lične hiše, ki so jih pozidale socialistične občine. Skupno delo pri strojih, skupna borba v sindikatih. Politično prepričanje „labour“⁵ se podeduje iz generacije v generacijo. Vendar obstojajo tudi med njimi konservativni in liberalni volilni okraji. To anomalijo si deloma lahko pojasnimo iz

³ Konservativci (doslovno roparji).

⁴ V najetih stanovanjih stanujejo v Angliji samo revni sloji.

⁵ Okrajšava za „Labour Party“, katere člani se nazivajo tudi „travajisti“.

zgodovinskega razvoja Labour Party. Boje se, da bi travajisti, če pridejo na vlado, poslabšali njihov položaj. Instinktivno čutijo, da je Labour Party še preslaba, da bi izpodrinila kapital. Boje se prehodne dobe, tako imenovanega mešanega gospodarstva, boje se brezposelnosti.

Labour Party najzvestejši so rudarji.

Konservativci nočejo politično mislečih ljudi. Dotakniti se moram na tem mestu angleške vzgoje z neprijetno zavestjo, da bom zopet užil številne občudovalce Anglije. Šport, ki je v Angliji predmet kakor matematika ali latinščina, gojijo Angleži z občudovanja vrednim navdušenjem. Vendar ni dvoma, da se zaradi premalo temeljitega študija ne razvije njihova duševna kapaciteta do popolnosti. Nekateri so mnenja, in sicer konservativci — da to ni nedostatek, ampak nasprotno celo neka praktična čednost.

O vsakem učencu, od najnižjih šol dalje, vodi učitelj in potem profesor posebne zapiske o njegovem „značaju“. Te beležke izroča ravnateljstvo ene šole drugi tja do rektorja in do natečaja za državno službo. Dober značaj je med drugim predvsem tisti, ki je lojalen pristaš monarhije, državnih ustanov, ideje slavnega Imperija. Velika izobrazba ni nobeno priporočilo. Nasprotno, izvenšolsko zanimanje za socialne, gospodarske in politične probleme je znak slabega značaja. Nek profesor mi je pripovedoval, da je nekoč neka velika banka potrebovala mladega uradnika ter se obrnila na šole v Londonu. Njene zahteve so se glasile: dober značaj, lepa pisava in dober igralec kriketa.

Demokracija.

V gospodarsko-socialnem smislu seveda ne more biti govora o demokraciji. O toleranci in svobodi pa naj omenim naslednje: dokler sta si konservativna in liberalna stranka, obe veliki stranki, trdno odločeni braniti svetost osebne lastnine in kupčijske pogodbe, delili oblast, je bila svoboda popolna in toleranca brezmejna. Danes se javljajo že povsod policijski kordoni, pisemska cenzura.

Nek tory mi je zagotavljal, ko sva se nekoč menila o demokraciji, da ni demokracija nikjer na svetu dosegla tako visoke stopnje populnosti, kakor pri njih: v Londonu, v velikih parkih, posebno v Hyde Parku stopi lahko vsako nedeljo vsakdo na oder in javno govori ljudem. Lahko udari po vladi, po monarhiji, imperiju, po vsem. — Elegantna poteza angleške svobodomiselnosti? Res je, da imajo rezervirane govorilne odre socialisti, komunisti, Mosleyjeve črne srajce itd. Toda več kot polovica govornikov je slaboumnih, ki kričijo, pojejo, se zaklinjajo in zabavajo s svojo boleznijo množice. — Ne moremo si zamisliti bolj tragičnega in ponižujočega pogleda kot je to deklamiranje, kričanje in popevanje cerkvenih pesmi v veličastnem ritmu aristokratskega vele mesta. Prava sramotna maškarada demokracije sredi Londona.

Pomanjkanje politične vzgoje angleškega naroda je prvi razlog, da so konservativci že šesto leto v premoči nad demokratičnimi silami. Vprašati se pa moramo naprej, kako je sploh prišlo do sestave takoiimenovane Narodne vlade, do izdajstva treh voditeljev „Labour Party“, in s kakšnimi metodami se Toryji drže na vladi.

1918—1931.

Narodna vlada je končni sad oportunističnega mondizma. Mondizem sam se je porodil iz panike, ki jo je povzročil pri „labour“ voditeljih generalni štrajk l. 1926, Stavka l. 1926 je najvišji izraz revolucionarnosti poveljnih let. Začnimo torej z letom 1918.

Prvič v angleški zgodovini so se milijoni izvežbali v orožju in se z njim vrnili domov. Solidni koalicijski vladi je sledil konservativen kabinet. Vojna je zrušila liberalno stranko, ki ima odslej samo še podrejeno vlogo. Z veliko spretnostjo, poslužujoč se raznih zvijač, se je vladi posrečilo postopoma demobilizirati. V tej dobi so se vrstile stavke, ki pa se razlikujejo od onih iz predvojne dobe. Delavstvo je odločno zahtevalo nacionalizacijo težke industrije, premogovnikov in transporta. Zbiralo se je v mogočnih manifestacijah in v mnogih podjetjih je izvolilo sovjete. Konservativna vlada se je z neverjetno elasciteto uklonila zahtevam in obljubila parlamentarno komisijo, ki bo proučila načrt o nacionalizaciji. Resnično se je sestala komisija, ki je napravila načrt o popolni nacionalizaciji imenovanih industrij s sodelovanjem delavskih predstavnikov pri vdstvu podjetij. Medtem se je pa vladi posrečilo okrepiti policijo in zbrati nekatere zveste čete, tako da je naslednji načrt parlamentarne komisije govoril samo še o vladnem komisarju v posameznih podjetjih, ki bi izvajal državno nadzorstvo. Od l. 1921. dalje se je že toliko utrdil položaj vlade, da so bili po novem načrtu delavci izključeni iz obrata, obvezna je bila samo še trustifikacija v vseh treh industrijskih področjih: v težki industriji, transportu in premogovnikih. V poslednjem štadiju vlada samo še svetuje industrijalcem, naj se združijo v večje enote in modernizirajo svoje obrate.

Že l. 1917. so delavci ustanovili trojno zvezo. Rudarji, železničarji in ostali prometni delavci so se zavezali, da se bodo v mezdni borbi med seboj podpirali. Po vojni so se življenske potrebščine le nekoliko pocenile, dočim so se mezde znižale za eno tretjino. Po l. 1920. se je angleški kapital pripravljaj na naskok, da zopet zavzame izgubljene pozicije. Angleško gospodarstvo je namreč bilo v stalni depresiji. Kriza 1919.—1920. je bila samo prehodnega značaja. Likvidirala ni niti vojne niti si ni angleško gospodarstvo ustvarilo novega položaja. Gospodarstvo Velike Britanije je v svetovni vojni utrpelo nekatere nenadomestljive izgube. Med vojno, ko je bila njena industrija mobilizirana, so se na Daljnem Vzhodu, v Indiji in v dominijonih ustanovila nova podjetja, ki so osvojila prvotni angleški trg. Vzroki krize so še drugi, o katerih pa na tem mestu ne bomo razpravljali, na primer, da leži Anglija izven novih svetovnih osi, da obratuje angleška industrija, zlasti tekstilna in premogovniki, z zastarelim materialom ter ne more več tekmovati s tehnično izpopolnjenimi tovarnami inozemstva, da je premog izgubil na pomembnosti in z njim Vel. Britanija itd. To je „britanska kriza v 20. stoletju“.

Brezposelnost je zavzemala tragične obsege. Jeseni 1920. leta je bilo še 250.000 brezposelnih, februarja 1921. milijon, junija istega leta nad dva milijona. Angleški kapital, ki si je hotel zopet prilastiti izgubljena tržišča ali si vsaj pridobiti nova, je skušal z nižjimi mezdami prištediti na produkcijskih stroških. Konservativna vlada je podjetnike v tem sporu podpirala.

L. 1924. je prvič v zgodovini Anglije prevzela vlado „Labour Party“. —

Troje gibanj je razširilo socialistične ideje v Angliji konec 19. stoletja. Socialno demokratična federacija, ki je širila med delavstvom marksizem. Bila je skrajno dogmatična in si je prisvojila bolj omejeno vlogo. Potem Fabijska družba (Fabian society) kot antiteza socialno demokratične federacije. V njej se je zbiralo zlasti obubožano meščanstvo. Njen socializem je bil praktičen in je temeljil na etiki. Nedogmatično delavsko gibanje je predstavljala „Neodvisna delavska stranka“ (Independent Labour Party). Pod vodstvom Keir Hardie-ja se je ta nekoliko mistična stranka z veliko naglico razširila po deželi. Labour Party se pojavi l. 1900. kot stranski produkt sindikatov. Njeni poslanci skušajo v parlamentu

priporiti delavstvu boljše življenske pogoje in to je bilo vse. Labour Party ni imela prvotno revolucionarnih namenov. Med svetovno vojno se je izvršil velik preobrat. „Labour“ postane l. 1918. glavna opozicijska stranka. Istega leta izda tudi svoj program: postopna odprava kapitalističnega režima. Ta prvi program „Labour in nov socialni red“, predolg in preobložen, je ostal strankin program 9 let. L. 1919 je mogočno delavsko gibanje z geslom „roke stran od Rusije“ zustavilo britansko intervencijo proti boljševikom. L. 1920. je levo krilo Labour Party zapustilo matično stranko in ustanovilo lastno, ki je postala kmalu predvsem stranka brezposelnih. V svoji obsodbi komunizma je laburistična stranka izjavila, da je komunizem plod carizma in povojne miselnosti.

Labour Party je bolj kot socialno-demokratske stranke v drugih deželah ponosna na svoj angleški narodni značaj. Celo v delavskem gibanju se pozna ozračje „splendid isolation“.

Ko je l. 1924. Labour Party prevzela vlado, so bile njene značilne poteze naslednje: Bila je skoraj izključno delavska stranka. Labour Party ni podedovala srednjega stanu, ki se je zbiral v fabianskem gibanju. Večina voditeljev Trade-Unions⁶ so obenem voditelji Labour Party. Mogoče je tudi od sindikatov prevzela birokratizem, kar je danes slaba stran obeh organizacij. Stranka ima nedemokratsko ustavo, to je njena druga največja pomanjkljivost. Zahteve in gibanja mas se javljajo šele po poznih presledkih v strankinih kongresih. Videli smo že, da „labour“ ni imela preciznega programa.

Neizmerno navdušenje je pozdravilo prvo delavsko vlado: „Sedaj smo srečni, bližajo se nam veliki dogodki!“ — Zgodilo se pa ni nič. MacDonald-ova ambicija je težila za narodno vlado in ne razredno. Prav tako je bila vlada nenaklonjena stavkujočim. MacDonald je ob neki priliki izjavil: „Delavski stan je danes zastrupljen. Ne išče si drugega kakor dobička. V borbah za profit pozablja, da je član socialne edinice, da podpore brezposelnim, stavke za višje mezde in krajši delovni čas, da to še ni socializem. S tem početjem spravlja na krivo pot idejo in politiko vsega socialističnega gibanja.“

Volilna agitacija se je vršila v znamenju gesel: „dol z versajskim mirom! proč z reparacijami“. Ko je „labour“ prevzela vlado, je stopila v tradicionalni kolovoz angleške zunanje in imperijalne politike. L. 1924. so angleška letala bombardirala in skoraj popolnoma uničila uporniška plemena v Iraku. Vendar opravičuje to nezvestobo do primarnih socialističnih načel in do lastnega programa deloma dejstvo, da „labour“ ni imela v parlamentu absolutne večine in da so odločali glasovi liberalcev. L. 1925, ko se je „Labour Party“ vrnila zopet v opozicijo, je „Times“ pohvalil njene voditelje: „Resnično, pokazali so, da so širokega obzorja.“ — Znano je t. im. „Zinovjevo pismo“, senzacionalno poročilo, ki ga je na predvečer volitev objavil „Daily Mail“, o nameravanem komunističnem puču. Sovjetska vlada je nemudoma dokazala, da je bil ta dokument ponarejen, toda bilo je prepozno. Javnost se je preplašila in pri volitvah so zmagali Toryji.

Kriza se je med tem predvsem v premogovnikih zelo poostрила. Neposredna razloga sta bila še dva. Prvič predvojni gold standard, ki ga je l. 1925. zopet oživil Mr Churchill. Radi visokih proizvodjalnih stroškov je postal položaj industrije še težji. Drugič pa je minilo začasno izboljšanje, ki ga je povzročila okupacija Porurja. — Premogovni magnati so računali z pomočjo vlade in so pripravljali veliko ofenzivo proti delavstvu. Položaj rudarjev je bil tak, da bi vsako znižanje mezd pomenilo zanje mizerijo. Poleti l. 1925. je napetost še narastla. Premogovna industrija je napovedala drastično znižanje mezd. Med tem se je pa sestala Trojna

⁶ Angleški sindikati.

zveza rudarjev, železničarjev in ostalih prometnih delavcev ter sklenila s skupno stavko vseh treh industrijskih področij pomagati rudarjem. V petek 31. julija, o polnoči so prenehali s delom v rudnikih in ustavili ves transport premoga. Vlada in podjetniki niso pričakovali teh energičnih ukrepov. Morali so se ukloniti. Vlada se je obvezala, da bo še naprej podpirala premogovno industrijo. To je bil „rdeči petek“. List „Times“ se je naslednjega dne vprašal: „Ali še načeluje Angliji vlada, ali pa pest teh voditeljev sindikatov?“ Po tem začasnem premirju so se sindikati na eni strani, vlada in premogovna industrija na drugi pripravljali na odločilen boj. Meseca maja l. 1926. je izbruhnil generalni štrajk, ki je trajal devet dni: „devet dni, v katerih se je tresla vsa Anglija“. Delna mobilizacija vojaštva, inteligenca oksfordskih študentov (danes ne bi bilo to več mogoče), da celo aristokracija (lordi so nekaj dni vozili vlake) ni preprečila popolnega zastoja v deželi (prvi dan je obratovalo še 1% britanskih železnic, deveti 3%). Ta stavka je bila obenem najmočnejši izraz edinstva in solidarnosti 80% angleškega prebivalstva. — Toda deveti dan, preden je štrajk izvojeval zahteve rudarjev, so vodje sindikatov proglasili spravo. Mr. Baldvyn, predsednik konservativnega ministerkega kabineta, da je obljubil, da se bo zavzel za rudarje. Dejal pa je, „da vlada Njegovega Veličanstva nima oblasti, prisiliti podjetnike, da zopet nastavijo vse one delavce, ki so štrajkali...“

Odkod ta nenadna predaja sindikatov? — Eden najvplivnejših sindikalnih voditeljev je izjavil poročevalcu „New York Times“-a: „Sindikati so ustavili štrajk, ker so delavci šli predaleč.“ MacDonald je proglasil v parlamentu: „Polemika o generalnem štrajku in boljše vizmu se mene sploh ne tiče.“ — Mnenje Hamilton Fyfe-a je, da je povojni socializem v Angliji ubila Labour Party.

Po l. 1926. sledi splošna kapitulacija socialističnega gibanja v Angliji. Labour Party voditelji nimajo več v načrtu odprave kapitalističnega režima in socialistične družbe; njih novi ideal je, sodelovanje s kapitalom (copartnership). Mr. Alfred Mond, predsednik kemičnega trusta, je predlagal sindikatom skupna posvetovanja, na katerih bi se pogovorili o načinu, „kako bi povzdignili angleško industrijo in obenem izboljšali življenjski standard delavstva.“ Tako se je porodil mondizem. Kot najvišja instanca te nove politike se je ustanovil „Nacionalni industrijski svet“, ki je v enem svojih prvih zasedanj izjavil, „da je v inozemstvu še druga šola, ki se bori proti sodelovanju kapitala z delavstvom. Mi (namreč vodje sindikatov in industrijalci) se moramo skupno boriti proti tej doktrini“. Število v sindikatih organiziranih delavcev je med tem radikalno padlo in mondizem je prinesel delavskemu stanu mizerijo. —

L. 1929. sta Lloyd George in Labour Party pri volitvah obljubila nov ekonomski esor, „New Deal“, ki bo absorbiral vso brezposelnost. Travajisti so dobili večino in MacDonald je sestavil drugo delavsko vlado. Program nove vlade je bil zapleten in je vseboval 60 raznih reform. Njena zunanja politika je bila pacifistična. Mr Hendersonovo delo za mir in razorožitev je bila najlepša stran angleške povojne zgodovine. — L. 1931. je prišlo do finančnega poloma. Ogromni angleški kapitali, investirani v nemškem gospodarstvu, so zamrznili. Brezposelnost se je podvojila. Na londonski borzi je nastopila panika in kapital je zapuščal deželo. Vlada, ki si ni pridobila zaupanja kapitalistov, se tudi v parlamentarnem režimu ne more obdržati.

Meseca avgusta l. 1931. so MacDonald, Lord Snowden in Thomas, tri glave angleškega delavskega gibanja, izdali svojo stranko in se zvezali s konservativci v koalicijsko vlado, v „National Guvernement“. Narodna vlada je končni sad mondizma. — (Konec sledi.)

Janko Ser nec.

Politični obzornik

Iz angleškega političnega življenja

(Konec.)

Ljudska fronta.

Ljudska fronta pomeni solidarnost vseh naprednih strank, ki naj v skupni vladi izvedejo nujno potrebne reforme, da ljudstvo zopet svobodneje zadiha in da prostovoljno, brez pritiska mizerije izbere med kapitalizmom in socializmom. — Za pogojno razpolaganje s kapitalom se je v ostalem izrekel tudi Roosevelt februarja 1938: „Zlouporabe sil kapitala se morajo končati ali pa se bo kapitalistični sistem uničil sam s svojimi lastnimi zlorabami.“

Položaj angleškega delovnega ljudstva se je v zadnjih dveh letih na rovo poslabšal. Delavci tožijo, da jim je samo leto 1937 odneslo iz slednjega funta plače po dva šilinga. Draginjo, ki jo je povzročil oborožitveni program, cenijo strokovnjaki na 25%.

V angleški Spodnji zbornici, ki šteje 615 članov, je 154 labur. poslancev, 4 neodvisne delavske stranke in 1 komunist. Če bi Ljudska fronta ne bila drugega kot zveza med Labour Party in liberalci ter Neodvisno delavsko stranko in ev. komunisti, bi bilo pač brezuspešno, truditi se za njo, ker vse imenovane stranke skupaj premorejo komaj dve tretjini parlamentarne večine. Privabiti je treba teh 10 milijonov, ki so volili konservativce. Močne levičarske in nesocialistične stranke, kakor je radikalna stranka v Franciji, ki družijo nekatere konservativne elemente, ki pa ima večino med kmeti in malo buržoazijo, v Angliji ni. Leto 1918 je zrušilo liberalno stranko, katere religija je bila „Frece Trade“, svobodna trgovina. Preostanki te nekdanje mogočne stranke so se združili deloma s konservativci in deloma z laburisti. Vendar je še med njimi mnogo tako imenovanih „brezdomnih demokratov“ in tudi „potencialnih radikalov“, ki se bodo pridružili koaliciji strank, katera bo nastopila z zmernim socialnim programom.

Ljudstvu je treba pred vsem pokazati, da vlada edinstvo med vsemi naprednimi strankami. Razbita levica nastopa kot neznatna sila. Ljudska fronta bi dala videz tega, kar si ljudstvo želi: videz odločnosti in moči, videz sigurnosti.

„National Government“ je navadna konservativna vlada. Angleško javno mnenje pa v večini nikakor ni konservativno. Najmanj je umerjeno napredno. In vendar — če se vrše volitve jutri, pride narodna vlada zopet na krmilo. „National Government“ je kakor star družinski zdravnik, ki lahko po vrsti sp:avi v rakev vse svoje pacijente, ker so ti namreč že dolgo poprej neozdravljivo bolni, preden se streznijo in pokličejo drugega zdravnika.

Januarja 1937 je neodvisna delavska stranka s socialistično ligo in s konunisti izdala t. imen. „Manifest edinstva“. Program izjavlja, da je skupnost mogoča samo v Labour Party sami, katero bi okrepila in oživila. Med najvažnejšimi reformami, ki jih vsebuje proglas, naj omenim naslednje: popolno ukinjenje Means Test-a; javna dela, ki naj bodo socialne vrednosti za pasivne kraje; 40 urni delavni teden v industriji in administraciji, plačane dopuste za vse delavce; vzporedna akcija sindikatov za višje mezde v industriji, specialno v rudnikih in premogovnikih ter bombažni industriji; za vsakogar 1 funt penzije na teden ob 60 letu starosti in sicer brez predhodnih odtegljajev; efektivna kontrola nad bankami in borzami, nad vsemi njihovimi dobički, ki so se tako zelo pomnožili radi oborožitvenega načrta; prisiliti bogataše, da plačajo za socialna dela.“

Labour Party, ki je že poprej odklanjala vsako misel tako na skupno fronto s komunisti kot na Ljudsko fronto, je tokrat še posebno brutalno odgovorila. Izključila je vse tiste člane, ki so manifest podpisali in sklenila na strankinem kongresu, da bo v bodoče vsak član, ki se bo kjerkoli udeleževal kampanije za „Edinstvo“ (Unity), nemudoma izgnan.

Zakaj je zavzela laburistična stranka v vprašanju skupnosti negativno stališče? Prvi sum bi verjetno padel na voditelje stranke same. Toda ti ljudje se niso prodali niti niso nepošteni. Manjka jim samo globoka vera v neomejeno moč delavskega stanu. Eden pglavitnih argumentov Labour Party je, da bi vsaka zveza stranke s komunizmom nujno izzvala fašizem: „Communism means fascism!“. — Vendar je položaj demokracije v Angliji nemogoč, če se bori proti kapitalizmu in proti komunizmu hkrati. Strah pred komunizmom je paraliziral Labour Party v industriji kakor v politiki. Mayor Attlee, vodja parlamentarne opozicije, pojasnjuje v svoji knjigi „Labour Party“ (avg. 1937) zakaj da je nasprotnik „skupne“ in „ljudske fronte“. „Naši cilji so preveč različni,“ piše, „da bi bilo sodelovanje z liberalci mogoče; razlika v metodi praktično onemogoča sodelovanje s komunisti: — Liberalci ne bodo prevzeli političnega programa o nacionalizaciji industrije. Kar se pa komunistov tiče, so ti mnjenja, da je politika v mejah ustave zgrešena in ne priznavajo parlamentarne večine...“ Prof. Laski je v svoji oceni te knjige mnjenja, da je nespornost med Mayor Attlee-jem in komunisti v tem, da gleda Mr. Attlee mogoče z večjim optimizmom na možnost prevzema oblasti na parlamentarni način. Mr. Attlee zaupa v angleški nacionalni značaj (fair play) in verjame, da je miroljubna zmaga mogoča.

Prepričan je tudi, da je britanski kapitalizem drugačen od ostalih in da je pripravljen žrtvovati sebe in vse svoje gospodarske privilegije, če bo tako zahtevala ustava Velike Britanije.

O zadnjem kongresu Labour Party piše „Times“ v uvodniku (11. okt. 1937): „Kongres laburistične stranke je zahteval bolj enotno in energično strankino vodstvo; zahteval je bolj odkrit in nekompromisen nastop v smislu socialističnih doktrin; zahteval je, da stranka javno prizna in prevzame vodstvo razrednega boja.“ Na istem kongresu so bili izvoljeni v strankin odbor trije znani borci za Ljudsko fronto.

Toryji so že od nekdaj skušali paralizirati vse poizkuse ustanavljanja ljudske fronte v Angliji. Ljudska fronta je prišla do svojega najglobljega izraza v Franciji, kjer je kljub težkemu mednarodnemu položaju in mogočnim nasprotnikom izvojevala delavstvu olajšave, katerim se francoski delavci ne bodo nikoli več in pod nobenim pogojem odrekli. Socialni pritisk Francije na Anglijo je postal še posebno občuten v zadnjih mesecih, ko draginja kratki mezde britanskemu delavstvu. Radi tega je tudi bila „National Government“ od od vsega začetka neizprosno nasprotnik Front populaire-a, pa čeprav je tolikokrat in tolikokrat zagotavljala skupne interese obeh velikih demokracij, njuno ozko sodelovanje i. t. d. — Angleški konservatizem je prisilil Francijo, da je stopila v odbor za nevmešavanje v španskem konfliktu in da se je izneverila mednarodnim pogodbam. Prav isti je preprečil, da bi Blum dobil polnomočje od senata, s katerim bi razčistil račune velikih zavarovalnih družb. Toryji se bore proti vsakemu poizkusu upostavitve kontrole nad deviznim prometom v Franciji, ker dobro vedo, kje je največji nasprotnik Front populaire-a. In ko je Chaumpeys iskal posojila v Londonu, mu je City stavila pogoj, da izrine iz vlade socialiste in da ustanovi kabinet, ki bo imel tudi parlamentarno večino brez komunističnih glasov...

Tri največje absurdnosti današnje dobe so se pod vodstvom „National Government-a“ v Angliji polno razmahnile: Prvič brezposelnost in beda v času najčudovitejšega poleta produkcijskih energij. — Drugič politika gospodarske avtarkije, radi katere so propadli najmočnejši premogovni, železni in tekstilni kombinati sveta (Wales, Manchester). — Tretjič oborožitev, ki je mobilizirala industrijo in v kateri je našel sedanji režim svojo edino rešitev.

Janko Sernec.

Iz knjig

Glose k memoarom maršala Marmonta

Marmont se bori v izgubljeni bitki pri Leipzigu, nato se kakor sam Napoleon umika pred premočnimi zavezniki. Skupno z Mortierjem izgubi bitko pri Laonu, nato ga decimirajo pri La Fère Champenoise. Sovražniki so v veliki prenoči. Vsa cesarska vojska se umika brez fizične in skoraj brez moralčne sile proti Parizu. To je končno tudi vojaški zlom. Lefebvre, Oudinot, Macdonald, Ney in drugi zahtevajo od Napoleona, naj odstopi v korist svojega sina. Marmont, ki se je korak za korakom umikal, stoji zdaj celo decimiran pred Parizom in se izredno hrabro in trdovratno brani. Med tem pa je Pariz odpadel od Napoleona. Cesarica je pobegnila, provizorična vlada pa je z meščanstvom vred prepričana, da je najboljša, če Napoleon odstopi. Marmont je že prej dobil polnomoč od Ludovika Bonaparta; zdaj se posvetuje s svojimi generali, nato pa odločno odpade od Napoleona. Sporoči zavezniškemu poveljniku Schwarzenbergu: „Pripravljen sem posredovati med ljudstvom in armado, da se izognemo meščanski vojni.“ To je takozvano Marmontovo „izdajstvo“, za katero so iznašli bonapartisti izraza „raguser“ in „ragusade“, kar pomeni lopovščina. In vendar so od Napoleona odpadli skoraj vsi, celo Aleksander Berthier, intimen prijatelj Napoleonov in njegov osebni odlikovanec. V resnici mora biti človek že hudo zaslepljen častilec Napoleona, če zameri tem maršalom, (ki so preživeli revolucijo in giljotiniranje Ludovika XIV.), da se niso do zadnje kaplje krvi borili za Napoleona. Buržoazija pa je bila nad Napoleonom tako zelo obupana, da se je navduševala celo za Burbone.

Marmont se je ob tej priliki vedel kot aristokrat in vesten oficir. Preden se je predal, se je posvetoval s svojimi generali, ki so bili vsi soglasni za kapitulacijo. Ravnal se je takorekoč po principu „večje legitimnosti.“ Ko se je pozneje Napoleon vrnil z Elbe (l. 1815), je v svet lansiral proklamacijo, v kateri je trdil, da sta Marmont in Augereau z izdajstvi onemogočila njegovo popolno zmago itd. Vesti so bile groteskno pretirane, vendar so jih Francozi radi verjeli, kajti noben narod ne prizna rad poraza, posebno ne tako samozavesten narod, kakršen so bili Francozi za časa Napoleona, ki je nešteto krat neverjetno sijajno zmagal. Pozneje na Sv. Heleni je Napoleon izjavil: „Žal mi je za Marmonta. Saj ni slab človek. Apelirali so na njegovo čustvo. Mislil je, da rešuje donovino in je storil blazno dejanje. Rajši bi se bil ustrelil, kakor da bi vede zagrešil izdajo. Človeška narava je zelo slabotna.“ Vkljub tej precej objektivni sodbi pa ga je vendar v svojem testamentu spet zmerjal z „Judežem“. To pa pomeni le še zadnji teatralični efekt tega velikega komedijanta.

Reakcija in izgnanstvo.

Ne le Marmont, Francija je od Burbonov pričakovala odrešenja in je kmalu bila razočarana. Od začetka je postal maršal Marmont legitimist, toda kakšen! Burbonskim ministrom je izjavil, da bi bilo treba obdržati državno trikoloro, češ